

PTASTWO (112) *sb n*

ptastwo (102), **ptactwo** (9), **ptasztwo** (1); *ptactwo FalZioł* (2), *RejAp*; *ptastwo* : *ptactwo* : *ptasztwo MurzNT* (1:-:1), *BielKron* (3:1), *RejPos* (1:3), *ArtKanc* (1:2).

-a- (81), -ã- (19); -ã- *Murm* (2), *BudBib*, *KmitaSpit* (6); -a- : -ã- *BibRadz* (8:2), *Mącz* (4:2), *RejPos* (1:3), *KochPs* (2:1), *ArtKanc* (2:1), *KlonFlis* (1:1); o *jasne*.

sg *N* *ptastwo* (31). ◇ *G* *ptastwa* (28). ◇ *D* *ptastwu* (13). ◇ *A* *ptastwo* (22). ◇ *A a. N* *ptastwo* (1). ◇ *I* *ptastwem* (8); -em (1), -(e)m (7). ◇ *L* *ptastwie* (1). ◇ *pl N* *ptastwa* (2). ◇ *A* *ptastwa* (6).

Sł stp: ptastwo, Cn: ptastwo, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) i XVIII w.: ptastwo, ptactwo.

1. *Coll. od „ptak”*; *aves Murm, PolAnt, Cn; volucris (a. volucre, a. volucres) PolAnt, Vulg, Cn; volatilia (a. volatile) HistAl, PolAnt, Vulg; avitium Mącz, Cn; pecus volatile Mącz (111) : Murm 80; FalZioł V 49v; GlabGad H6v; ábowiem Egipczańie fą rozomni/ ktorzy iż fny rozwodzą/ známioná vkázuią/ ptaftwu rozumieią [volatilia intelligunt] HistAl A2v; MurzNT 23v marg; GliczKsiąż Q3; Składli ná pokarm ptaftwu trupy twych fług wziętych LubPs S2v, ff3v marg, gg5; Leop Gen 7/11, Lev 1/14, 4.Esdr 5/6; A ptaftwo niech lata nád ziemią pod rozpostrzeniem niebiefskim. BibRadz Gen 1/20, Gen 6/20, Ez 17/23; A ty wfzytki ofiary mianowane dobytká y ptaftwá rozumie fie wfzędzye ná zdrowe/ gdzyekolwie pímo fwięte kładzye niepomázane BielKron 38v; Pieczono też kofztownie frod rynku wołu całego/ ktory był ptaftwem rozmáitým/ y zaiącmi/ ćielęty/ y iágnięthy nádziány/ y wfzpikowany BielKron 331; KwiatKsiąż G3; Auspicium, Praktika. Wiefzczbá z ptaftwá Mącz 21d, 20d, 26c, 286a; Zás te (fą) ktoremi fię będziecie brzydzić miedzy ptaftwem/ nie będziecie ich ieść iáko brzydkości iákiey: Orłá/ Iáftrząbá/ y morfskiego orłá. BudBib Lev 11/13, Gen 1/22, 6/20, Lev 1/14, 11/21; KochPs 116; Mięfa y ptaftwá dał im wielką moc Pan Bog. SkarŻyw 484 marg; ArtKanc B2v, I3, T11v; Fatura – Karmienie ptaftwa. Calep 408b; Twoich Pánie fług/ ćiála nie grzebione/ By ptaftwo było nimi náfycone. GrabowSet T4v, T4v; KolakSzczęśl Av; KmitaSpit A3 [2 r.], B3, Cv, C4, C4v; Iako ptaftwá gofpodárfwu fzkodliwego/ dotyla zbywamy pfałzaniem/ ftráfzydlámi/ sídlámi/ y zbieraniem z gniazdá/ áz gdy to nie pomoże/ y fáme gniazdá ich rozmiátamy. PowodPr 27, 66, 80; KlonFlis C2; KlonWor 60.*

W połączeniach szeregowych (18): Wfzelkie zwierzę/ wfzelki gad wfzelkie ptaftwo/ y wfzyftko co fię ruchu ná ziemi/ wedle rodzáiow fwych/ wyfzło z oney Archy. BibRadz Gen 8/18, Gen 7/22, 9/10; [Pan Bóg] rzekł: Zgládzę człowieká ktoregom ftworzył/ od obliczności zyemie/ tákież dobytek/ ptaftwo/ chrobáctwo/ áby ty złości zginęły ná potym. BielKron 4v, 5v; RejPos 191v, 192; BudBib Ps 148/10; iż pod tym rokiem [...] choroby częftfzé y fzkodliwfzé/ ptaftwo/ bydło/ ryby/ drzewá/ zboża/ ziołá/ fády niewżytecznieyfzé Oczko 29v, 1v, 3v, 9v; Y rzekł Oćiec do Syná y Duchá S. [...]: Vczyńmy człowieká/ ná obraz y podobieńftwo náfze: zlećmy iemu pánowanie ná ryby morfskie/ y ná ptaftwo powietrzne/ y ná beftye ziemfskie/ y ná wfzytko co fię ruftza ná ziemi. SkarŻyw 259, 270; iáko Bog zofobná y drzewom y ziołam/ y Ptaftwu y rybam y zwierzętom y ludziom dał náfienie mieć w fobie/ áby fobie rzecz podobną rodźili. CzechEp 293; LatHar 674; WujNT Act 10/2, 11/6.

W porównaniu (1): Dziwnieć nas wfdy ten fwiat ftroi Acz da vrodę bogactwo Aczos iáko w klatkach ptaftwo Tego iedno wżywamy Czo ziemy to wfzytko mamy RejJóz C8.

W charakterystycznych połączeniach: *ptastwo(-a) lata, śpiewają, [gnieździ się (będzie sobie gnieździło)]; ptastwo bezecne, brzydliwe (2), jurne, szkaradne, szkodliwe; ptastwa ćma, karmienie, potrawa, zbor.*

Wyrażenia: »ptastwo latające« (2): Y rzekł Bog: niech płodzą wody płod dużą żywiący y ptástwá latające nád ziemią [*volatile volet super terram*]: po powietrzu niebiełkim. *BudBib Gen 1/20; LatHar 251.*

bibl. »ptastwo leśne« (2): *GostGospSieb +2v*; Ták (iáko pińzú łtárzy) włásnie Gzégzelićá Ieft v ptástwá leśnego iáwna wżetecznícá. *KlonWor 60.*

»ptastwo niebieskie« = *volucres caeli PolAnt, Vulg; volatilia (a. volatile) caeli(-orum) PolAnt (4)*: weirzycie na ptástwá niebiełkié/ ifz ani śieią ani żną/ ani zgromadzaią do łtodoł a wżdy óciec wáż niebiełkj żywi ié. *MurzNT Matth 6/26; Leop Gen 7/23; BudBib Gen 6/7, Ier 16/4; [Lińzkj/ maią iamy/ i ptástwó niebieskié ma gniazda a fyn człówieczy niemá gdzieby główe skłonił MurzNT Matth 8/20, Luc 13/19].*

»ptactwo nocne« (1): Przytym też niedoperzowie/ łowy/ puhacze/ y ine ptáctwo brzydliwe nocne á ciemne thám fie póspolicie rádo chowa. *RejAp 148.*

bibl. »ptastwo powietrzne« = *volucres caeli Vulg, PolAnt; volatilia caeli Vulg (10)*: Super ea volucres coeli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces. Nad thymi ptásthwo powietrzne będzie łobie gnieździło á z póřzodku skał pienie łwoie będą wypuńczać. *WróbŻółt 103/12, 49/11; Y będą pokármem trupy wáże ptástwó powietrznemu y żwierżetóm żiemłkiem/ ták iż nikt nie będzie coby ie odpłóżyć miał. BibRadz Deut 28/26, Gen 7/22, Dan 4/9; SkarŻyw 259; LatHar 251, 674; pilnie pátrząc obaczyłem y vyrzałem czworonogie żiemłkie żwierżetá, y bełtye/ y gáđżiny/ y ptástwá powietrzne. WujNT Act 11/6, Act 10/12.*

»ptastwo skrzydłaste« = *avis alata, volatile alatum PolAnt (3)*: A przetoż łtworzył Bog wieloryby wielkie [...]. Y wżytko ptástwó łkrzydłáste/ káźde wedle rodziáu łwego *BibRadz Gen 1/21; BudBib Gen 1/21, Ps 148/10.*

»wodne ptastwo« (1): Tám wodne ptástwó ma łwoie noclegi/ Przy rogożinie okrywa więc brzegi/ A przy śitowiu y przy gęłtey trzcinie *KlonFlis B4v.*

Szeregi: »bestyje i ptastwo« = *bestiae et volatilia PolAnt [szyk 3:1] (4)*: *BibRadz Eccli 17/4; Oczko 7v*; Ná pował leżą po żiemni Trupy łług twoich/ któremi Karmi łye ptástwó brzydliwé/ Y bełtije drapieźliwé. *KochPs 119; SkarŻyw 260. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]*

»ptastwo albo (i) bydlę (a. bydło)« [*szyk 1:1*] (2): okróm owéy [*wody cieplicznej*] co ná Spířzu/ któréy łmród zábijá ptástwó/ áłbo bydlę któréby iéy iedno vkuśiło. *Oczko 25v*; Abráhmám też Pátryárchá/ gdy bydło rozliczne y ptástwó pewne/ Pánu Bogu ofiárował/ wielką [...] przefżkóde miał *LatHar 251. [Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.]*

»ptastwo, ryby« (1): Dałeś w moc iego [*człowieka*] wżyřtki bydlá polné/ Dałeś y leśné żwierżetá łwowlné: On ná powietrzu ptástwem/ pod wodámi Władnie rybámi. *KochPs 11. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]*

»żwierż(ę), (i) ptastwo« = *volucre et animal PolAnt [szyk 5:1] (6)*: iże ten pan żywi żwierż y ptástwó/ iże żiemia rodzi póżywienie żwierżetám y ludziem *WróbŻółt hh6v; BibRadz Deut 28/26; kazał im*

tefz wprowadzić [do arki] [...] káždego zwierzęciá y ptáftwá po parze/ dla rodzáiu áby nieginęły *SkarŻyw* 270; *KochTr* 15; *BielSen* 6; Zwierz/ ptáftwo/ w nocy fwe poślki máią/ Mnie trápic/ księżyc ná niebo wftępuie *GrabowSet* H. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 10 r.*]

Jako ostatni człón we współrzędnym połączeniu dwu- lub wieloczłonowym: »i ine ptastwo« (2): *Uropygium et Oropygium*, Gużicá yáko v kur y inego ptáftwá w którey ogonowy pułz ftoyi. *Mącz* 509a; *RejAp* 148.

Przen (2) : Ieltci też to ieden dzienny ciężar y vpalenie/ przyftoynie modlitwę odpráwić: bo nie káždy w to tráfi/ y nie iedno duchowne ptáftwo ogániác z Abráámem potrzebá/ gdy Pánu Bogu ofiáry kto czyni *LatHar* +8v.

a) Demony (1) : sftálá fię [*Babilonia*] y ftrażá wżego duchá nieczyftego/ y ftrażá wżelkiego ptáftwá nieczyftego [*volucris immundae*] y przemierżłego *WujNT Apoc* 18/2.

a. Drób; altilia Calep (11) : *Aviarium*. [...] Klatká álbo zamknyenye wczym ptaftwá karmyá. *Murm* 89; *Turunda*, *Massa*, *sive buccella*, *qua farciuntur*, *sive saginantur altilia* – Kukielka z máki iaká tuczá ptaftwo. *Calep* 1095b; Ná Wiofnę w Máiu dobytek wżeláki y ptáftwo znákwác. *GostGosp* 158, 48, 72; Y beftye znáią tego co ie karmi/ ydo fwey gołpodyniey ná wśi wżytko fię ptáftwo zbiega. *SkarKaz* 278b.

W połączeniach szeregowych (2): potym temu co ná roley zoftawa fprężay doftáteczny/ ták końki iáko wołowy/ krow/ owiec/ świni/ ptáftwá wżelákiego/ ftátki wżelákie rolne/ iáko wżyżzey/ Kmiećciowi należące zoftáwić *GostGosp* 42, 16.

Szereg: »wołowie i ptactwo« (2): *Otho* iuż obiad moy gotow ielth/ wołowie moi y ptactwo moie iuż fá pobići/ á wżythko iuż ielth zgotowano/ podźcie iuż ná gody. *RejPos* 238, 240v.

Jako ostatni człón we współrzędnym połączeniu dwuczłonowym: »i insze ptastwo« (1): *Cohors* [...], *Oplecione mieyfce* w którym kury y ynŹe ptáftwo chowáją *Mącz* 59b.

b. Mięso z ptaków przyrządzone do jedzenia (2) :

W połączeniu szeregowym (1): y potrzebá/ áby hoyniéy [...] wkuchni wárżóno: á będzieli to ptáftwo/ kury/ cielęciná/ káplón/ nic fye nád to lepszégo dáć niemoże *Oczko* 24v.

Szereg: »ptactwo i zwierzęta« (1): *PAzdziernika* mieliácza, *ptactwo* y *czwornok* zwierzęta y inne pżyteczne ielth/ krom raka *FalZioł* V 48v.

2. Inne stworzenia latające: owady (1) : Kážda płaża miedzy ptáftwem [*omne reptile volucris*]/ co ná czterzech (nogach) chodzi brzydka wam będzie. *BudBib Lev* 11/20.